

สมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคและอาการ

อ. วันทนี เจตนาธรรมจักร

1. กลุ่มอาการไข้ ตัวร้อน

จันทน์แดง	รสขมเย็น	แก้ไข้เพื่อดี	ดับพิษไข้	แก้ไออันบังเกิดแก่ทรวงและดี
ฟ้าทะลายโจร	รสขมเย็น	แก้ไข้	แก้ท้องเสีย	แก้เจ็บคอ
บอระเพ็ด	รสขม	แก้ไข้	เจริญอาหาร	บำรุงกำลัง
ย่านาง	รสขม	แก้ไข้	กระทุ้งพิษไข้	ดับความร้อน
ลูกกระดอม	รสขม	แก้ไข้	เจริญอาหาร	ดับพิษโลหิต
คนทา	รสขมเผื่อน	แก้ไข้เส้น	ไขเหนื่อ	ไข้พิษ
พญาบาท	รสขมเล็กน้อย	แก้ไข้	ดับพิษร้อน	
โศกกระออม	รสขม	เถาแก้ไข้	ใบแก้หืด	ลูกดับพิษไฟลวก
เพกา	รสขมเย็น	แก้ไข้	แก้ร้อนในกระหายน้ำ	ฝักอ่อนเป็นยาระบาย
ว่านกาบหอย	รสเย็น	แก้ร้อนในกระหายน้ำ	แก้ไอ	แก้ฟกช้ำ
มะระขี้นก				อาเจียนเป็นโลหิต
กระทุ้งหมาบ้า				รสขมเย็น
เต้าร้าง				แก้ไข้ดับพิษร้อน
สะเดา				แก้บวม
				รสเบื่อเอียน
				กระทุ้งพิษ
				ขับพิษร้อน
				พิษไข้หัว
				ขับปัสสาวะ
				รสหวานขมเย็น
				ดับพิษที่ปอด
				และหัวใจพิการ
				รสขม
				แก้ไข้
				บำรุงน้ำดี
				เปลือกต้น(ฝาดเย็น)
				แก้บิดมูกเลือด

2. กลุ่มอาการไอ

มะแว้งต้น	รสขม	แก้ไอ	แก้เจ็บคอ	แก้เสมหะน้ำลายเหนียว	บำรุงธาตุ
มะแว้งเครือ	รสขม	แก้ไอ	แก้เจ็บคอ	แก้ไข้สันนิบาต	แก้ น้ำลายเหนียว
คิปติ	รสเผ็ดร้อนขม	แก้ไอ+น้ำมะนาว+เกลือ	แก้ลมจุกเสียด		
		แก้ท้องร่วง	เป็นยาประจำธาตุคิน		
ส้มป่อย	รสเปรี้ยว	คอก+ผล	แก้ น้ำลายเหนียว	รากแก้ไข้	ใบฟอก
			โลหิตระดู	ฝักปิ้งไฟชงกับน้ำดื่มจับแก้ไอ	
ส้มซ่า	รสเปรี้ยวอมหวาน	แก้ไอขับเสมหะ	ฟอกโลหิต		
มะนาว	รสเปรี้ยว	น้ำ+เกลือ	แก้ไอขับเสมหะ	ฟอกโลหิต	

3. กลุ่มขับลมบำรุงธาตุ แก้จุกเสียด

กานพลู	รสเผ็ดปร่า	บำรุงธาตุ	แก้จุกเสียดแน่นท้อง	แก้ปวดท้อง
			แก้ปวดฟัน	แก้รำมะนาดเหงือก
แห้วหมู	รสร้อน	ขับลม	บำรุงธาตุ	เป็นยาอายุวัฒนะ
การบูร	รสร้อน	บำรุงธาตุ	แก้จุกเสียดแน่นท้อง	ขับผายลม

พริกไทย	รสเผ็ดร้อน ขับลม บำรุงธาตุ แก้ปวดบวม แก้เสมหะเพ็อง
ว่านน้ำ	รสขมหอม(กลิ่นหอมแรง) แก้ปวดท้อง ท้องขึ้น เจริญอาหาร
ข่า	รสเผ็ดปร่า กระจายลม แก้ฟกบวม ขับผายลม ขับโลหิต แก้กลากเกลื้อน
กระชาย	รสเผ็ดขมร้อน แก้มวนท้อง ขับระดูขาว บำรุงกำลัง บำรุง กำหนด
จิง ขมิ้นชัน	รสเผ็ดร้อนหวาน กระจายลม แก้จุกเสียด แก้พรรดึก ขับเหงื่อ รสเผ็ดปร่า ขับลมแก้ท้องอืด กุมธาตุ แก้โรคกระเพาะอาหาร แก้ผื่นคัน บำรุงผิว
โหระพา	รสปร่า(กลิ่นหอมฉุน) ขับลมในลำไส้ แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ
จันทร์เทศ	รสหอมเย็น (กลิ่นหอม) แก้จุกเสียด ขับลม แก้ปวดร้ดมดลูก บำรุงหัวใจ ดับ ปอด บำรุงกำลัง บำรุงโลหิต
เทพธาโร	รสร้อน (กลิ่นหอมฉุน) แก้ลมจุกเสียดแน่นท้อง แก้ปวดท้อง ขับผายลม
มหาหิงค์	รสร้อน(กลิ่นหอมฉุน) ขับลม บำรุงธาตุ แก้ท้องอืดเพื่อ แก้จุกแน่น แก้ปวดท้อง
เร่ว	รสเผ็ดเล็กน้อย ขับผายลม แก้คลื่นเหียน อาเจียน

4. กลุ่มยาระบาย ยาถ่าย แก่ริดสีดวงทวาร

มะขามแขก	รสจืด แก้ท้องผูก ระบายอ่อน (ฝัก หญิงมีครรภ์ห้ามใช้)
สลอด	รสร้อน เป็นยาถ่ายอย่างแรง (ก่อนใช้ต้องฆ่าฤทธิ์ก่อน)
ยาค่า	รสขมเบื่อเอียน เป็นยาถ่าย แก้ท้องผูกเป็นพรรดึก
ทูน(ราชพฤกษ์)	รสหวานเอียน ระบาย ชำระล้างลำไส้
มะกา	รสขมขื่น ถ่ายเสมหะและโลหิต ถ่ายพิษตานทรายาง
จีเหล็ก	รสขม ไบระบายอ่อน ถ่ายพรรดึก ช่วยให้นอนหลับ รากแก้ ไข้ ดอกขับนิ้ว แก้ระดูขาว
เพชรสังฆาต	รสเผ็ดเล็กน้อย(คันคอ) แก่ริดสีดวงทวาร ขับลมในลำไส้
เล็บมือนาง	รสเบื่อเอียน ขับพยาธิไส้เดือน แก่ตานทรายางในเด็ก
ชุมเห็ดเทศ	รสเบื่อเอียน ระบายอ่อน แก้ท้องผูก ทาแก้กลากเกลื้อน

5. กลุ่มแก้อาการท้องเสีย

สีเสียด(ทั้ง2)	รสฝาด แก้ท้องเสีย สมานแผล กุมธาตุ แก้ท้องร่วง แก้บิด แก่อดิสาร
ฝิ่นต้น	รสฝาด แก้ท้องเสีย แก้บิด แก่อาเจียน กุมธาตุ

ปอบิด รสฝาด แก้ท้องเสีย ท้องร่วง แก้บิด
 ลูกเบญจกานี รสฝาด แก้ท้องร่วง ปิดธาตุ สมานบาดแผล แก้ปวดมดลูก
 ทับทิม(ทั้ง5) รสฝาด แก้ท้องร่วง แก้บิดมูกเลือด ปิดธาตุ สมานบาดแผล
 ฝรั่งทั้งห้า รสฝาดเย็น แก้บิดมูกเลือดและอาการปวดเบ่ง สมานบาดแผล สมานแผล
 เปลือกลูกม้งคุด รสฝาด แก้บิด แก้ท้อง ท้อง แก้ท้องเดิน สมานแผล ใช้เป็นยาล้างแผล

6. กลุ่มยาขับปัสสาวะ ขับน้ำ

หญ้าหนวดแมว รสจืด ขับปัสสาวะ ขับน้ำขนาดเล็กที่กระเพาะปัสสาวะ
 หญ้าคา รสจืด ขับปัสสาวะ แก้ร้อนในกระหายน้ำ
 ต้นผักกาดน้ำ รสจืด ขับปัสสาวะ แก้จ้ำม่ำ
 ต้นขลุ่ย รสจืด แก้กษัยกล่อน แก้ปัสสาวะพิการ
 โคลกกระสุน รสเค็ม ขับปัสสาวะ ขับมูกกิด แก้ไตพิการ
 กระจับปี่(แดง) รสเปรี้ยว แก้อาการขัดเบา ใช้เป็นยาคัดเสมหะ
 เหง้าสับปะรด รสหวาน ขับปัสสาวะ ขับน้ำ แก้ปัสสาวะพิการ ขับระดูขาว

7. กลุ่มยาบำรุงโลหิต บำรุงหัวใจ

กฤษณา รสขมหอมเย็น บำรุงหัวใจ บำรุงตับ ปอด แก้ธาตุพิการ แก้ลมวิงเวียน
 เตยหอม รสหอมเย็น บำรุงหัวใจ ขับปัสสาวะ
 หญ้าฝรั่ง รสหอมเย็น ชูกำลัง บำรุงหัวใจ ทำให้ชื่นใจ
 ฝาง รสขมฝาดเย็น บำรุงโลหิต ทำให้โลหิตเย็น
 ดอกคำไทย รสหวาน บำรุงโลหิต แก้แสบร้อนตามผิวหนัง เมล็ดให้สี
 ดอกสารภี รสหอมเย็น บำรุงหัวใจ ชูกำลัง ใช้ทำยาหอม
 คำฝอย รสหวานร้อน บำรุงโลหิตและน้ำเหลืองให้เป็นปกติ บำรุงหัวใจ ขับระดู

8. กลุ่มแก้อาการผิวหนังผื่นคัน

พญาขอ รสจืดเมา รักษาโรคม งามัวัด ผื่นคัน แก้พิษงู
 เสลดพังพอนตัวผู้ รสจืดเมา รักษาโรคม งามัวัด ผื่นคันน้ำเหลืองเสีย แก้พิษงู
 ทองพันชั่ง รสเบื่อเมา แก้ผิวหนังผื่นคัน แก้กลากเกลื้อน คับพิษไข้
 ผักบู่ทะเล รสจืด แก้ผื่นคัน แก้พิษแมงกะพรุน
 บัวบก รสเย็น แก้ผิวหนังแสบร้อน กระจายเลือด แก้ฟกช้ำ แก้ร้อนใน
 ชุมเห็ดเทศ รสเบื่อเอียน ใบแก้กลากเกลื้อน ดอกขับพยาธิไส้เดือน ระบายอ่อน
 ส้มโอ รสหอมร้อน ดมอาบแก้ลมพิษผื่นคัน
 เทียนบ้าน(ดอก) รสเย็น รักษาฝีหนอง แก้เล็บขบ ถอนพิษทำให้ปวด อักเสบ
 พลุ รสเผ็ด ตำผสมเหล้าขาวทาแก้ลมพิษ ผื่นคัน ขับลม ดับกลิ่นปาก
 เหงือกปลาหมอ รสเผื่อนเค็ม แก้ผิวหนังผื่นคัน น้ำเหลืองเสีย แก้ไข้หัว ใช้พิษกาฬ

9. กลุ่มบรรเทาอาการปวดเมื่อย

เถาวัลย์เปรียง	รสฝืดเหนียน แก้เส้นตึงปวดเมื่อย ถ่ายเสมหะลงอุทวาร แก้ไข้เส้น
เถาเอ็นอ่อน	รสขมเมา แก้ปวดเมื่อย แก้เส้นตึง บำรุงเส้นเอ็น
ไพล	รสร้อน แก้ปวดเมื่อยคลายกล้ามเนื้อ เคล็ดขัดยอก แก้ผื่นคัน ลดบวม
ขมิ้นอ้อย	รสฝาดเผื่อน ขี้บวม แก้บวม แก้ระดูขาว แก้ผื่นคันที่ผิวหนัง
คองคิง	รสเมา แก้ปวดข้อ บรรเทาอาการโรคเก๊าท์ แก้โรคผิวหนังจุดทะเลาะ